

سمن‌ها بدون قانون مستقل

دچار چالش حقوقی اند

محمد عبیدی زاده

سازمان‌های غیردولتی یا مردم‌نهاد، بخشی از جامعه مدنی و گروه‌های دارای نفوذ در بسترجامعه پلورال و کثرت‌گرا هستند که براساس آن، افراد متعدد با آرمان‌های مشترک،

به منظور به دست آوردن امتیازاتی برای هدف خود یا آرمانی ویژه، موضع مشترکی را اتخاذ می‌کنند و دولت را تحت تأثیر قرار می‌دهند بدون آنکه هدف منفعت طلبانه یا کسب قدرت داشته باشند.

مهم‌ترین ویژگی‌های این سازمان‌ها را می‌توان در

غیرحکومتی، غیرسیاسی، داوطلبانه و غیرانتفاعی

بودن آنهاست.

برای بررسی مبنای قانونی کشورها و کارایی نظارت سازمان‌های مردم‌نهاد، لازم است چهار سنجه و مولفه درنظرگرفته‌شود: آزادی‌های اساسی در قلمرو سازمان‌ها، اداره مطلوب، آمورمالی و پاسخگویی و شفافیت، (بنیورانی، ۱۳۲۳)
هریک از این سنجه‌ها، نقش مهمی در شناسایی و تطبیق جایگاه تشکل‌های غیردولتی در کشور مورد مطالعه خواهد داشت.

نبود قانون مستقل برای سمن‌ها، یکی از چالش‌های نظام حقوقی ایران نبود قانون مستقل برای سازمان‌های مردم‌نهاد یکی از چالش‌ها و خلأهای بزرگ در نظام حقوقی ایران بوده است.

ماده ۵۸۴ قانون تجارت را می‌توان اولین مقررهِ صریح دراین ارتباط محسوب کرد. دراین ماده به تشکیلات و موسسات دارای مقاصد غیرتجارتی اشاره کرده و ماده ۵۸۵ نیز شرایط ثبت موسسات و تشکیلات را به نظام‌نامه وزارت عدلیه ارجاع داد.

پس از قانون تجارت

مصوب ۱۳۱۱، ماده ۱۸۲ قانون برنامه توسعه مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷ سازمان‌های غیردولتی پرداخت تا اینکه اولین آیین‌نامه تاسیس و فعالیت سازمان‌های غیردولتی در تاریخ ۱۳۸۱/۱/۲۵ (بنا به پیشنهاد درسال ۸۲ اصلاح و درتاریخ ۸۴/۳/۲۹ (بنا به پیشنهاد مسورخ ۸۳/۷/۸) از تصویب شد. پس از آن نیزآیین‌نامه اجرائی تاسیس و فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد درتاریخ ۸۴/۵/۸ تصویب شد.
این آیین‌نامه اکنون مورداجرائی قرار می‌گیرد.

با بررسی آیین‌نامه موجود حاکم بر فعالیت سمن‌ها درایران، با وجود برخی پیشرفت‌ها و توسعه مناسب دربرخی دوره‌ها (مانند دهه ۷۰) مشکلات قانونی زیادی مشاهده می‌شود و در مقایسه باقوانین سایرکشورها، عقب‌ماندگی‌هایی وجود دارد که ازین قراراست:
فرآیند طولانی و سخت‌گیرانه تاسیس وثبت، نظارت شدید برخی مراجع در بررسی صلاحیت‌ها و اظهارنامه‌ها، تداخل قانونی و موازی‌کاری در ثبت سازمان‌های غیردولتی، نبود مکانیزم‌های قوی و موثر شفافیت و گزارش دهی، عدم کارکرد واقعی سمن‌ها در قالب نهاد‌های مدنی در اقدامات جمعی و تصمیم‌سازی‌ها، ضعف ساختاری و حقوقی درمسیر کمک و حمایت سمن‌ها از حقوق بشر ونظارت موثر بر دولت.عدم امکان فعالیت سازمان‌های غیردولتی خارجی، نبود مکانیزم‌های آسان جهت بهره‌گیری سازمان‌ها از نشریات، رسانه‌ها و جمعیات و….

چالشی بزرگ پرسر سازمان‌های مردم‌نهاد چالش مهم و بنیادی دیگر، وجود مقرره‌ای درقالب آیین‌نامه در قالب مبنای حقوقی سازمان‌های مردم‌نهاد ماست که همین ماهیت مقررهِ بودن، چالش‌هایی مختلفی را ایجاد کرده است. بنابراین هم‌اکنون مبنای حقوقی سازمان‌های مردم‌نهاد، نه قانون مصوب مجلس که مقررهِ آن در قالب آیین‌نامه است و تلاش برای تصویب قانون نوزد سال ۸۷ در قالب طرح (لاچیه) در مجلس صورت گرفت که به جهت بروز برخی مشکلات و اعتراضات گسترده (به دلیل ضعف ماهوی و شکلی) از دستور کار خارج شد.

به منظور سامان دهی وضعیت قوانین ومقررات حاکم بر فعالیت سازمان‌های غیردولتی «طرح ناظر بر تاسیس سازمان‌های غیردولتی و مردم‌نهاد» توسط نمایندگان مجلس تهیه شد.
در حالی که این طرح ۹۲مجلس، تلاش در مسیر تصویب قانونی جامع برای سازمان‌های مردم‌نهاد بوده است.

امید است که با اجرای این قانون سمن‌ها بتوانند به سمت و سوی عالی‌تری دست پیدا کنند.

رئیس دبیرخانه مشارکت‌های مردمی سازمان بهزیستی با اشاره به اینکه اجرای مسئولیت اجتماعی در شرکت‌ها نهادینه نشده و تعریف درستی از این موضوع وجود ندارد، گفت: جای خالی قانون احساس می‌شود. فرهاد اقطار در گفت‌وگو با مهر در مورد مسئولیت اجتماعی در ایران گفت: در حال اجرای مسئولیت اجتماعی در سازمان بهزیستی هستیم و دو سال قبل نیز همایش مسئولیت‌های اجتماعی را با حضور رئیس‌جمهور برگزار کردیم و هم‌اکنون نیز عملیات اجرایی آن آغاز شده است.

وی گفت: افسال نیز طی یک ماه و نیم آینده، سازمان‌هایی را که با بهزیستی در این خصوص همکاری کرده‌اند، انتخاب کرده و از آنها تقدیر می‌کنیم.

رئیس دبیرخانه مشارکت‌های مردمی سازمان بهزیستی با اشاره به اینکه مسئولیت اجتماعی نوع فردی و شرکی است، اظهار داشت: برای فرآیند اجرایی مسئولیت اجتماعی «ایزو» تعریف شده و محورهای هفت‌گانه‌ای دارد که برای هر کدام پنج زیرمجموعه تعریف شده‌است.

وی تأکید کرد: در برخی از شرکت‌ها مانند آب و فاضلاب، نفت و آبفا مسئولیت اجتماعی اجزای مهمی است و فقط افرادی که در کشور ما وجود دارد، در تعاریف مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌هاست که هنوز به درستی صورت نگرفته است.

به گفته اقطار، مسئولیت اجتماعی از حقوق و بیمه پرسنل در شرکت‌ها آغاز می‌شود و در ابعاد بزرگ‌تر به روستا و شهر دکتر نعمت‌الله موسی پور، دبیر دومین همایش ملی «خیر ماندگار» و عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان می‌گوید: همایش‌ها نوعی فرصت تبلیغاتی مثبت برای کار خیر ایجاد می‌کنند تا این موضوع و ابعاد مهم آن به جامعه عرضه شود.

او با بیان اینکه بنیاد «آه» در زمینه کارهای خیر ملموس نیز فعالیت‌های چشمگیری داشته است، بیان می‌کند: این مجموعه همواره با تأکید بر شعار «پرداختن به امور خیر اولویت‌دار بر زمین‌مانده»، کارهای بزرگی را انجام داده است؛ اما مهم‌تر آن است که بگوییم این هم یکی از کارهای «اولویت‌دار بر زمین‌مانده» حوزه ام‌خیر و نیکوکاری است که به همت کارهای این چنینی این بنیاد، ممکن است تا حدی از غربت خارج شود.

انتظار عمومی از خیران به واسطه آشنایی مردم با مسئله‌های متفاوت است به گفته موسی پور، خیران فراوانی در ایران طی قرون متمادی به تشخیص شخصی و با تکیه بر توان فردی خود، به خیر پرداخته‌اند. این سنت جاری البته دارای ده‌ها دستاورد مبارک و مفید بوده است. با وجود این، این پرسش مطرح است که آیا همچنان همان روش «شناسایی مصادیق و اقدام به خیرات»، بهترین روش است و آیا تمرکز بر همان خیرات در شرایط امروز جامعه مناسب است؟

موسوی پور ادامه می‌دهد: در طول قرن‌ها، مسئله‌ها و مشکلات تازه‌ای در جوامع مسلمان و به ویژه در ایران، ظهور پیدا کرده است. این مسئله‌های تازه در فضایی از تجربه‌های گسترده جوامع مختلف در حوزه امر خیر مطرح هستند.

انتظار عمومی از خیر و خیران نیز به واسطه آشنایی مردم با مسئله‌های متفاوت و البته تجربه‌های جهانی که در مواردی هم موفق‌تر از اقدامات خیرین ایرانی بوده، سبب گشته این پرسش مطرح شود که آیا تاکنون مرسوم بوده است؟ این البته پرسشی است که ممکن است جواب آن «بله» باشد، یعنی ممکن است پژوهشگران و متفکران بیرون از عرصه، تأیید کنند که بازیگران ایران

سازمان‌ها مسئولیت اجتماعی شان را انجام نمی‌دهند

در ایران سطوح مسئولیت اجتماعی تعریف نشده است

اشاره به اینکه مسئولیت اجتماعی دو نوع فردی و شرکی است، اظهار داشت: برای فرآیند اجرایی مسئولیت اجتماعی «ایزو» تعریف شده و محورهای هفت‌گانه‌ای دارد که برای هر کدام پنج زیرمجموعه تعریف شده‌است.

وی تأکید کرد: در برخی از شرکت‌ها مانند آب و فاضلاب، نفت و آبفا مسئولیت اجتماعی اجزای مهمی است و فقط افرادی که در کشور ما وجود دارد، در تعاریف مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌هاست که هنوز به درستی صورت نگرفته است.

به گفته اقطار، مسئولیت اجتماعی از حقوق و بیمه پرسنل در شرکت‌ها آغاز می‌شود و در ابعاد بزرگ‌تر به روستا و شهر

دانشکده حقوقی و مدیران حقوقی سازمان بهزیستی با اشاره به اینکه بهزیستی با اشاره به اینکه بهزیستی و کمیته امداد از افراد بیمار در اثر تصادفات حمایت می‌کند، گفت: اما در کشور ما اختصاص یک درصد از تولید ناخالص یا خالص شرکت‌های خودرورسازی بابت کسانی که مجروحیت و معلولیت پیدا می‌کنند یا تیمی می‌شوند، تصویب نشده است و این ساختار لازم است تعریف شود که می‌تواند به صورت کمک‌های نقدی یا خدمات باشد.

وی بیان داشت: در برخی از کشورهای اروپایی اگر یک ساعت برای خیریه‌ها و نگهداری کودکان و… کار کنید، جزء ساعت درسی دانشگاه محاسبه می‌شود یا اینکه اگر شرکتی کار خیریه در کشوری یا جایی برای عده‌ای انجام دهد، آن راجزو معافیت مالیاتی شرکت حساب می‌کنند، اما در ایران اینگونه نیست.

ندارند؛ فقط می‌توان در مواردی شاهد تغییرات مثبت آنها بود. حوزه خیر از منظر دانشی بودن آن نیز چنین است. فعالیت‌های پژوهشی هم در شناخت، هم در ارزیابی و هم در آینده‌شناسی امور خیر انجام شده که دارای ارزش بالایی هستند و دانشمندان و پژوهشگران ایرانی نیز به سهم خود در این عرصه کوشش کرده‌اند. حوزه امر خیر هم مثل همه حوزه‌های دیگر علمی است که کوشش دانشوران و پژوهشگران ایرانی در آنها، از کفایت لازم برخوردار نیست. این کاستی، کاستی عمومی جامعه کنونی ایرانیان است. در همه حوزه‌های پژوهشی، مسئله‌های متعددی بر زمین مانده که نیازمند پژوهش است.

موسوی پور ادامه می‌دهد: وضعیت امروز ایران نشان می‌دهد در همه عرصه‌ها با چنین مشکلی مواجه هستیم. شما به مسئله‌های موجود در دانشگاه نگاه کنید. از تاسیس دانشگاه در ایران پیش از هشت دهه می‌گذرد و دانشگاه نهاد اصلی انجام پژوهش است، اما آیا دانشگاه به قدر کافی درباره مسائل خود بررسی کرده است؟ بعید می‌دانم که آگاهان این عرصه چنین ادعایی را بیاور کنند که دانشگاه به قدر کافی مسئله‌های دانشگاه را بررسی کرده باشد.

با وجود این، می‌توان گفت که برخی از عرصه‌ها و موضوعات بیشتر در تحقیقات دانشگاهی وارد شده است. این مسئله را می‌توان به معرفی و عرضه و حمایت مربوط دانست. برخی موضوع‌ها به محققان عرضه و از آنها برای انجام پژوهش‌ها حمایت شده و این سبب گشته تا پژوهشگران به آن عنایت بیشتری بکنند. عرصه‌های نیر که در سال‌های گذشته با دانشگاه ارتباط برقرار کرده است، به زودی مشمول این توجه بیشتر خواهد شد. بنابراین، فرصت دادن برای حضور در فرآیندهای اصلی عمل و تصمیم‌گیری، آگاهی دادنی از نیازها و مسئله‌ها و حمایت از انجام پژوهش سه زمینه اصلی عنایت پژوهشگران به موضوعات خیر است. این همایش یکی از تلاش‌های سازمان یافته برای ایجاد چنین زمینه‌ای است. همایش درصداست از سبویی پژوهشگران را با مسئله‌های این عرصه آشنا کند و از سبویی، خیران را برای حمایت از پژوهش، مطمئن سازد.

دکتر حسین آقاجانی، جامعه‌شناس معتقد است: شکل‌گیری تشکل‌های غیردولتی، آنجا که حلقه واسط بین حکومت و مردم به شمار می‌روند، نتایج بسیار مطلوبی را برای نظام‌های اجتماعی به همراه خواهند داشت. از این رو همه نظام‌های اجتماعی در تلاش هستند که تعداد تشکل‌های غیردولتی را در محدوده خود افزایش دهند یا زمینه‌های ایجاد آنها را فراهم کنند.

وی می‌گوید: با توجه به استقبال عمومی از قالب‌های امروزین مشارکت اجتماعی، تنوع اهداف و موضوعات فعالیت تشکل‌های غیردولتی دیگر مانند موسسات خیریه سنتی تنها در حیطه موضوعات محدودی از قبیل رسیدگی به مروحمان و نیازمندان، امور درمانی و قرصن الحسنه و… خلاصه نمی‌شود و به مواردی از قبیل دین، آموزش، بهداشت، محیط زیست، اشتغال، توسعه، فرهنگ، هنر، جوانان، کودکان، زنان، باستانمندان، موضوعات تخصصی و عملی اشاعه یافته است.

این جامعه‌شناس با اشاره به تغییرات ناگزیر جامعه انسانی و خیزش از همبستگی مکانیکی به سمت همبستگی ارگانیکی می‌گوید: در دنیای امروز، توسعه یافتگی فرآیندی است که باید دولت‌ها و ملت‌ها با یکدیگر آن را طی کنند. در عمل ثابت شده است دولت‌ها توانایی بسط یک توسعه پایدار را بدون داشتن مشارکت کامل مردم ندارند و حتی در مسیر توسعه یافتگی، جوامع نقش مهم‌تری نسبت به دولت‌ها دارند. دیدگاه توافقی یا این عقیده که بر ضرورت ایجاد تشکل‌های غیردولتی در بستر جامعه پافشاری می‌کند، اندیشه‌ای به سمت تلاش‌های هدایت می‌کند که نهاد‌های جامعه مدنی به صورت غیردولتی، آگاهانه و داوطلبانه، صرف‌کسب قدرت برای حوزه عمومی و در اختیار گرفتن مدیریت و ابتکار عمل زندگی اجتماعی خود می‌کنند.

سازمان‌ها مسئولیت اجتماعی شان را انجام نمی‌دهند

در ایران سطوح مسئولیت اجتماعی تعریف نشده است

اشاره به اینکه بهزیستی با اشاره به اینکه بهزیستی و کمیته امداد از افراد بیمار در اثر تصادفات حمایت می‌کند، گفت: اما در کشور ما اختصاص یک درصد از تولید ناخالص یا خالص شرکت‌های خودرورسازی بابت کسانی که مجروحیت و معلولیت پیدا می‌کنند یا تیمی می‌شوند، تصویب نشده است و این ساختار لازم است تعریف شود که می‌تواند به صورت کمک‌های نقدی یا خدمات باشد.

وی بیان داشت: در برخی از کشورهای اروپایی اگر یک ساعت برای خیریه‌ها و نگهداری کودکان و… کار کنید، جزء ساعت درسی دانشگاه محاسبه می‌شود یا اینکه اگر شرکتی کار خیریه در کشوری یا جایی برای عده‌ای انجام دهد، آن راجزو معافیت مالیاتی شرکت حساب می‌کنند، اما در ایران اینگونه نیست.

دکتر حسین آقاجانی، جامعه‌شناس معتقد است: شکل‌گیری تشکل‌های غیردولتی، آنجا که حلقه واسط بین حکومت و مردم به شمار می‌روند، نتایج بسیار مطلوبی را برای نظام‌های اجتماعی به همراه خواهند داشت. از این رو همه نظام‌های اجتماعی در تلاش هستند که تعداد تشکل‌های غیردولتی را در محدوده خود افزایش دهند یا زمینه‌های ایجاد آنها را فراهم کنند.

وی می‌گوید: با توجه به استقبال عمومی از قالب‌های امروزین مشارکت اجتماعی، تنوع اهداف و موضوعات فعالیت تشکل‌های غیردولتی دیگر مانند موسسات خیریه سنتی تنها در حیطه موضوعات محدودی از قبیل رسیدگی به مروحمان و نیازمندان، امور درمانی و قرصن الحسنه و… خلاصه نمی‌شود و به مواردی از قبیل دین، آموزش، بهداشت، محیط زیست، اشتغال، توسعه، فرهنگ، هنر، جوانان، کودکان، زنان، باستانمندان، موضوعات تخصصی و عملی اشاعه یافته است.

این جامعه‌شناس با اشاره به تغییرات ناگزیر جامعه انسانی و خیزش از همبستگی مکانیکی به سمت همبستگی ارگانیکی می‌گوید: در دنیای امروز، توسعه یافتگی فرآیندی است که باید دولت‌ها و ملت‌ها با یکدیگر آن را طی کنند. در عمل ثابت شده است دولت‌ها توانایی بسط یک توسعه پایدار را بدون داشتن مشارکت کامل مردم ندارند و حتی در مسیر توسعه یافتگی، جوامع نقش مهم‌تری نسبت به دولت‌ها دارند. دیدگاه توافقی یا این عقیده که بر ضرورت ایجاد تشکل‌های غیردولتی در بستر جامعه پافشاری می‌کند، اندیشه‌ای به سمت تلاش‌های هدایت می‌کند که نهاد‌های جامعه مدنی به صورت غیردولتی، آگاهانه و داوطلبانه، صرف‌کسب قدرت برای حوزه عمومی و در اختیار گرفتن مدیریت و ابتکار عمل زندگی اجتماعی خود می‌کنند.

دکتر حسین آقاجانی، جامعه‌شناس معتقد است: شکل‌گیری تشکل‌های غیردولتی، آنجا که حلقه واسط بین حکومت و مردم به شمار می‌روند، نتایج بسیار مطلوبی را برای نظام‌های اجتماعی به همراه خواهند داشت. از این رو همه نظام‌های اجتماعی در تلاش هستند که تعداد تشکل‌های غیردولتی را در محدوده خود افزایش دهند یا زمینه‌های ایجاد آنها را فراهم کنند.

وی می‌گوید: با توجه به استقبال عمومی از قالب‌های امروزین مشارکت اجتماعی، تنوع اهداف و موضوعات فعالیت تشکل‌های غیردولتی دیگر مانند موسسات خیریه سنتی تنها در حیطه موضوعات محدودی از قبیل رسیدگی به مروحمان و نیازمندان، امور درمانی و قرصن الحسنه و… خلاصه نمی‌شود و به مواردی از قبیل دین، آموزش، بهداشت، محیط زیست، اشتغال، توسعه، فرهنگ، هنر، جوانان، کودکان، زنان، باستانمندان، موضوعات تخصصی و عملی اشاعه یافته است.

این جامعه‌شناس با اشاره به تغییرات ناگزیر جامعه انسانی و خیزش از همبستگی مکانیکی به سمت همبستگی ارگانیکی می‌گوید: در دنیای امروز، توسعه یافتگی فرآیندی است که باید دولت‌ها و ملت‌ها با یکدیگر آن را طی کنند. در عمل ثابت شده است دولت‌ها توانایی بسط یک توسعه پایدار را بدون داشتن مشارکت کامل مردم ندارند و حتی در مسیر توسعه یافتگی، جوامع نقش مهم‌تری نسبت به دولت‌ها دارند. دیدگاه توافقی یا این عقیده که بر ضرورت ایجاد تشکل‌های غیردولتی در بستر جامعه پافشاری می‌کند، اندیشه‌ای به سمت تلاش‌های هدایت می‌کند که نهاد‌های جامعه مدنی به صورت غیردولتی، آگاهانه و داوطلبانه، صرف‌کسب قدرت برای حوزه عمومی و در اختیار گرفتن مدیریت و ابتکار عمل زندگی اجتماعی خود می‌کنند.

این جامعه‌شناس با اشاره به تغییرات ناگزیر جامعه انسانی و خیزش از همبستگی مکانیکی به سمت همبستگی ارگانیکی می‌گوید: در دنیای امروز، توسعه یافتگی فرآیندی است که باید دولت‌ها و ملت‌ها با یکدیگر آن را طی کنند. در عمل ثابت شده است دولت‌ها توانایی بسط یک توسعه پایدار را بدون داشتن مشارکت کامل مردم ندارند و حتی در مسیر توسعه یافتگی، جوامع نقش مهم‌تری نسبت به دولت‌ها دارند. دیدگاه توافقی یا این عقیده که بر ضرورت ایجاد تشکل‌های غیردولتی در بستر جامعه پافشاری می‌کند، اندیشه‌ای به سمت تلاش‌های هدایت می‌کند که نهاد‌های جامعه مدنی به صورت غیردولتی، آگاهانه و داوطلبانه، صرف‌کسب قدرت برای حوزه عمومی و در اختیار گرفتن مدیریت و ابتکار عمل زندگی اجتماعی خود می‌کنند.

این جامعه‌شناس با اشاره به تغییرات ناگزیر جامعه انسانی و خیزش از همبستگی مکانیکی به سمت همبستگی ارگانیکی می‌گوید: در دنیای امروز، توسعه یافتگی فرآیندی است که باید دولت‌ها و ملت‌ها با یکدیگر آن را طی کنند. در عمل ثابت شده است دولت‌ها توانایی بسط یک توسعه پایدار را بدون داشتن مشارکت کامل مردم ندارند و حتی در مسیر توسعه یافتگی، جوامع نقش مهم‌تری نسبت به دولت‌ها دارند. دیدگاه توافقی یا این عقیده که بر ضرورت ایجاد تشکل‌های غیردولتی در بستر جامعه پافشاری می‌کند، اندیشه‌ای به سمت تلاش‌های هدایت می‌کند که نهاد‌های جامعه مدنی به صورت غیردولتی، آگاهانه و داوطلبانه، صرف‌کسب قدرت برای حوزه عمومی و در اختیار گرفتن مدیریت و ابتکار عمل زندگی اجتماعی خود می‌کنند.

این جامعه‌شناس با اشاره به تغییرات ناگزیر جامعه انسانی و خیزش از همبستگی مکانیکی به سمت همبستگی ارگانیکی می‌گوید: در دنیای امروز، توسعه یافتگی فرآیندی است که باید دولت‌ها و ملت‌ها با یکدیگر آن را طی کنند. در عمل ثابت شده است دولت‌ها توانایی بسط یک توسعه پایدار را بدون داشتن مشارکت کامل مردم ندارند و حتی در مسیر توسعه یافتگی، جوامع نقش مهم‌تری نسبت به دولت‌ها دارند. دیدگاه توافقی یا این عقیده که بر ضرورت ایجاد تشکل‌های غیردولتی در بستر جامعه پافشاری می‌کند، اندیشه‌ای به سمت تلاش‌های هدایت می‌کند که نهاد‌های جامعه مدنی به صورت غیردولتی، آگاهانه و داوطلبانه، صرف‌کسب قدرت برای حوزه عمومی و در اختیار گرفتن مدیریت و ابتکار عمل زندگی اجتماعی خود می‌کنند.

توسعه پایدار

مستلزم گسترش سمن‌هاست

تشکل‌های غیردولتی در قالب نهادهایی توانمند در تحقق الگوی مشارکت اجتماعی، آزان رو در دنیای امروز اهمیت پیدا کرده اند که می‌توانند القای نقش مردم را در قالب شهروند مقتدر و حلقه واسط بین حکومت و مردم تا شعاع حضور در صحنه‌های زنده اجتماعی و سیاسی جامعه بنیانند. این در حالی است که جلوه‌های تحول یافته زندگی در جامعه، افزایش نقش مردم را در امور مربوط به خود اجتناب‌ناپذیر کرده است. وجود فاصله و شکاف عمیق بین تکرش و باورهای نسل‌های دیروز و امروز در بسیاری از کشورها، دسترسی فعال و سازنده نسل‌های امروز را به سطوح مدیریت جامعه یادشواری مواجه می‌سازد. برای جبران این نقصان بوده که طی نیم قرن گذشته، سازمان و موسسات مختلفی با هدف جلب مشارکت نسل‌های امروز در امور اجتماعی، صنغی و سیاسی یکی پس از دیگری شکل گرفته‌اند. برخی نظریات جامعه‌شناسی، سابقه شکل‌گیری و ایجاد نهاد‌های مدنی و تشکل‌های غیردولتی را در لایه لای اسناد به‌جامانده از شش هزار سال پیش جست‌وجومی‌کنند، زمانی که افراد به دلیل غلبه همبستگی مکانیکی وجودجان جمعی برای حل مسائل و مشکلات خود در زمینه آبیاری، کشاورزی و دامپروری به صورت گروهی وغیررسمی، سازمان‌هایی را تشکیل دادند. روی دیگر سکه درجایی‌نقش می‌بندد که با توسعه صنعت در جامعه مدرن، دموکراسی شکل می‌گیرد و بستر شکل‌گیری سازمان‌های غیردولتی به موازات دموکراسی در کشورهای مختلف جهان، بی‌ریزی می‌شود. مهم‌تر اینکه، بسترسازی و ایجاد نهاد‌های مدنی و تشکل‌های غیردولتی در جوامع مدرن و دموکراتیک به منظور تثبیت مبنای جامعه مدنی بسیار حائز اهمیت شمرده می‌شود. ارتقای مشارکت نهاد‌های غیردولتی و موسسات تخصصی خیریه را به‌نام‌ه‌های فقرزدایی و شناسایی کودکان یتیم و خانواده‌های زیر خط فقر در همه مناطق کشور توسط مدیریت‌های منطقه‌ای و اعمال حمایت‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی برای افراد یاد شده و توسط آنان و دستگاه‌ها و نهاد‌های مسئول در نظام تأمین اجتماعی از جمله سیاست‌های کلّی که اجرای آنها براساس ماده‌۹۵ برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به دولت واگذار شده است. براساس این ماده، دولت مکلف است به

منظور استقرار عدالت و ثبات اجتماعی، کاهش برابری‌های اجتماعی و اقتصادی، کاهش فاصله میان دهک‌های درآمدی و توزیع عادلانه درآمد در کشور، کاهش فقر و محرومیت و توانمندسازی فقرا با تخصیص کارآمد و هدفمند منابع تأمین اجتماعی و یارانه‌ای پرداختی، برنامه‌های جامع فقرزدایی و عدالت اجتماعی را اجرا کند. در ماده ۹۵ قانون برنامه چهارم توسعه، آنجا که بحث توانمندسازی جوامع محلی به میان می‌آید، مستقیماً از نهاد‌های غیردولتی در قالب شرکای دولت در پروژه‌های فقرزدایی نام برده شده است. علاوه بر مشخص کردن جایگاه همکاری آنها، تعامل آنها با بدنه دولت به‌طور مشخص با نهاد نظام تأمین اجتماعی است.

زهره قندهاری

امروزه مبلغ قابل توجهی در حوزه خیر و نیکوکاری هزینه می‌شود، اما نیازها همچنان به قوت خود باقی است. برخورد‌های سابقه ای و بدون تحقیق، عدم همکاری و تعامل خیرین و نبود بانک‌های اطلاعاتی در این حوزه از مهر ترین دلایلی هستند که باعث شده‌اند با وجود همه فعالیت‌هایی که جامعه خیرین کشور انجام می‌دهند، نیازهای جامعه برطرف نشود.

عمل اجتماعی برموضوعات اساسی تمرکز کرده‌اند و البته با روش درستی به آن می‌پردازند. اگر چنین شود، آنگاه اعتماد اجتماعی که سرمایه کارهای بزرگ محسوب می‌شود، افزایش می‌یابد. اما اگر جواب این نباشد، آن‌گاه به خیران کمک می‌شود تا آنان از «کارهای خیر اولویت‌دار بر زمین‌مانده» اطلاع حاصل کنند و با خیرخواهی خود، بدان‌ها روی آورند. یعنی پژوهش و پژوهشگران به کمک خیران می‌آیند و به آنان از درستی عملشان خبر می‌دهند تا با قلبی مطمئن به آن ادامه دهند یا به آنان موضوعات و روش‌های جدیدی را معرفی می‌کنند تا کار بهتری را به انجام رسانند. آیا چنین عملی، کاری خیر نیست؟ من تردید ندارم که پژوهش در امر خیر نیز کاری خیر است؛ اما خیر نوع دوم. یعنی خیری برای خیر. این خیر دارای ارزش بنیادین است که به عمل خیران در اقدام به امور خیر کمک می‌کند.

زنان، سمن‌ها، شورا

شورای شهر در بهبود وضعیت سمن‌های زنان چه نقشی دارد؟

می‌دارد قصد بهبود نقش و وضعیت زنان را در مدیریت شهری دارد. امری مبارک است؛ اما مشخصاً نبود یک دستور کار مشخص و تفکیک نکردن حوزه‌های مختلف مدیریت شهری در جلسات موجب می‌شود تا به جای پیش رفتن جلسه، اگر همین گستردگی در دستور کار باشد، سنگی بزرگ برای نزدن برداشته شود.

در یادداشت‌های گذشته به چند موضوع اشاره کرده‌ام که مورشران در این بحث نیز شاید خالی از لطف نباشد. اول اینکه فراموش نکنیم مادر ساختاری زندگی می‌کنیم که سراسر مردانه است. گرچه قائل شدن به وجود چنین ساختاری خود از مقدمات بهبود وضعیت زنان است، اما گفتن مردسالردر قبال تغییر و جانشینی عناصرش به هر نحوی مقاومت می‌کند و به‌سادگی جای خود را به عناصری از گفتنمان رقیب نمی‌دهد. این را اضافه کنم که همه ما لاجرم در همین اتمسفر، اجتماعی شده‌ایم، عجیب نیست اگر بگوییم که در صحبت‌های بسیاری از افراد حاضر در جلسه، مردسالاری یا رگه‌هایی از آن، به چشم می‌خورد.

از طرفی، وجود چندین متولی خرد و میانه و کلان برای یک موضوع در امور مربوط به سمن‌ها به ویژه سمن‌های خیریه کاملاً مشهود است. همین موضوع در این جلسه نیز به چشم می‌آید و از اتفاق، پیامدهای آن موجب شده بود تا مسئولان سمن‌ها نیز نسبت به آن گلايه مند باشند. همچنین، رویکرد آنان به زنان و تعریفی که برخی مسئولان دولتی و غیردولتی از زنان و مسائلشان داشتند، نشان می‌داد که این رویکرد‌ها و

مهریم فروغی

در فاصله بین آخرین یادداشت تا همین سطوری که می‌نویسم، برای اولین بار از طرف یک نهاد دولتی (شورای شهر) برای حضور در یک جلسه هم‌اندیشی با سمن‌های زنان و فعالان حوزه‌ی زنان (درباره نقش زنان در مدیریت شهری) دعوت شدم.

برای من که به دلایل مختلف این اولین تجربه حضورم در چنین جلساتی بود، چند موضوع مختلف جلب توجه می‌کرد. یوا، از همه، همین‌که شورای شهر به این نتیجه رسیده بود غیر از افرادی که سال‌ها حضور داشته‌اند، کسانی با سن کمتر و البته عقاید مختلف هم در جلسات حضور داشته باشند، نکته‌ای حائز اهمیت است که نمی‌توان از آن گذشت. از دیگر سو، کتا هم نشستن افرادی از حوزه‌های مختلف با تجربیات گوناگون می‌تواند نفاذانه به موضوع نگاه کنیم، چنین جلساتی هم در فرم و البته در محتوا، به شرطی که برنامه دقیقی نداشته باشند، می‌توانند محل آسب باشند. برگزاری جلسات خوب است و اینکه نهادی چون شورا نقش تسهیل‌گر میان فعالان را در حوزه زنان، چه فعالان مستقل و چه افرادی که در سمن‌ها مشغول به کار هستند، بر عهده گرفته و اعلام